

Bc. Lenka Měšková, MUS, a.s.

Nová tvář Velebudické výsypky - Hipodrom

Neues Aussehen der Kippe von Velebudice - Hipodrom

Die tagebaumäßige Braunkohleförderung bringt mit sich nicht nur positive ökonomische Ergebnisse, aber auch negative Folgen, die durch die Herabsetzung der biologischen Produktivität der Landschaft und dessen hygienischen, ästhetischen und sozialen Wertes gekennzeichnet sind. Der abschließende Prozeß, die Bildung einer Folgelandschaft, ist ein Bestandteil des Bergbaus und wird durch den Komplex von technischen und biologischen Maßnahmen gebildet, die an zielgerichtete bergbau-technische Arbeiten, insbesondere im Gebiet der Verkipfung und Kippen-gestaltung anschließen. Dabei ist es möglich das Landschaftssystem nach den neuen und geplanten Vorstellungen umzugestalten und die anspruchsvollen Anforderungen für Aufbau von Sport- und Erholungszentren zu erfüllen. Ein Beispiel dafür ist die Komplexlösung der Kippe von Velebudice, wo im Rahmen der Rekultivierungsmaßnahmen ein Naherholungsgebiet für die Stadtbewohner von Most und deren Umgebung entsteht.

New face of Velebudice waste dump - Hipodrom

Coal mining in open-cast mines brings not only positive economic contribution, but also serious negative results consisting in devaluation of the nature's biological productivity, its hygienic, esthetic and social value. The final recultivation process, which is a part of the mining activities with a system of technical and biological precautions that follow the target mining-technical precautions especially in the sphere of filling and shaping of waste dumps, can reshape the landscape according to the high demands on building of sports and recreation resorts that overtop the town-planning studies intended in the original system. An example is the area of Velebudice waste dump with a complex

solution of suburban recreation background of the town Most.

Новое лицо Велебудицкого отвала - Ипподром

Добыча угля открытым способом приносит не только положительные экономические эффекты, но также важные отрицательные последствия, заключающиеся в обесценении биологической производительности ландшафта, в нарушении его гигиенической, эстетичной и социальной ценности. Финальный процесс рекультивации, который является составной частью горнодобывающей деятельности вместе с совокупностью технических и биологических мер, исходящих из целенаправленных горно-технических мер (в особенности в области образования и формирования отвалов вскрышных пород), может преобразовать систему ландшафта соответственно намерениям, выполняющих высокие требования к созданию ареалов спорта и отдыха, которые превосходят возможности градостроительных намерений в первоначальной системе ландшафта. Примером может служить область Велебудицкого отвала с комплексным решением пригородной зоны отдыха для жителей города Мост.

Nová tvář Velebudické výsypky - Hipodrom

Těžba uhlí lomovým dobýváním přináší nejen pozitivní ekonomické přínosy, ale i závažné negativní důsledky spočívající ve znehodnocení biologické produktivity krajiny, její hygienické, estetické a sociální hodnoty. Závěrečný rekultivační proces, který je součástí báňské činnosti se soustavou technických a biologických opatření navazujících na cílená důlnětechnická opatření, zejména v oblasti zakládání a tvarování výsypek, může přetvořit krajinný systém dle představ, které splní náročné požadavky pro vybudování

sportovně rekreačních areálů, které překonávají možnosti urbanistických záměrů v původním krajinném systému.

Příkladem je oblast Velebudické výsypky s komplexním řešením příměstského rekreačního zázemí města Mostu.

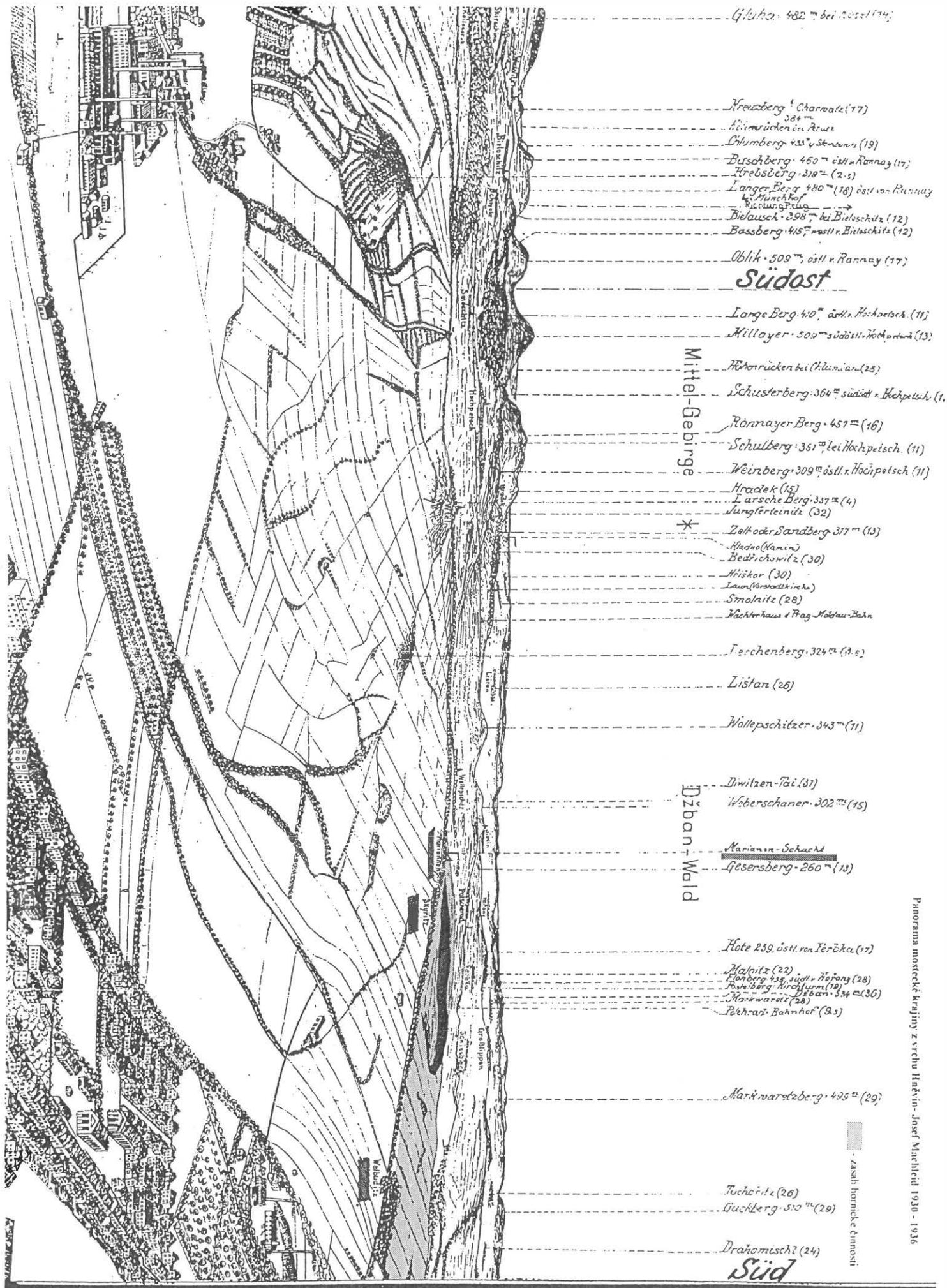
V oblasti Mostecka dochází ke změnám morfologie krajiny zejména při těžbě nerostných surovin povrchovým způsobem dobývání. Lomová těžba, vytváří rozsáhlé zásahy do horninového a půdního prostředí a to nejen těžbou na povrchových lomech, ale i jejími doprovodnými produkty, mezi které patří vnější výsypky. Na mostecku patří k největším Velebudická výsypka.

Založení vnější Velebudické výsypky jižně od města Mostu v roce 1955 vyvolal velkoplošný rozvoj povrchové těžby lomu Jan Šverma. V tomto roce zde byl uveden do provozu první kolejový zakladač. V konečném objemu bylo založeno téměř 237 milionů m³ skrývkových hmot složených z 85% z jílu až jílovců a z 15% hlinitopísčitých zemin. Celý proces zakládání výsypky trval 40 let a přímo zasáhl 790 ha ploch převážně zemědělského charakteru včetně několika obcí, které zanikly. Poslední činností v této oblasti bylo převrstvení městské skládky s kapacitou cca 750 tis.m³ tuhých komunálních odpadů těsníci jíly o objemu cca 845 tis.m³. V roce 1995 bylo zakládání Velebudické výsypky ukončeno. Tím bylo také ukončeno zakládání poslední vnější výsypky Mostecké uhelné společnosti. Založení tohoto výsypkového tělesa /novotvaru/ převýšilo přesunem nadložních zemin původní historické území (s nadmořskou výškou 235 - 280 m n.m.) až o 75 m (obr. 1).

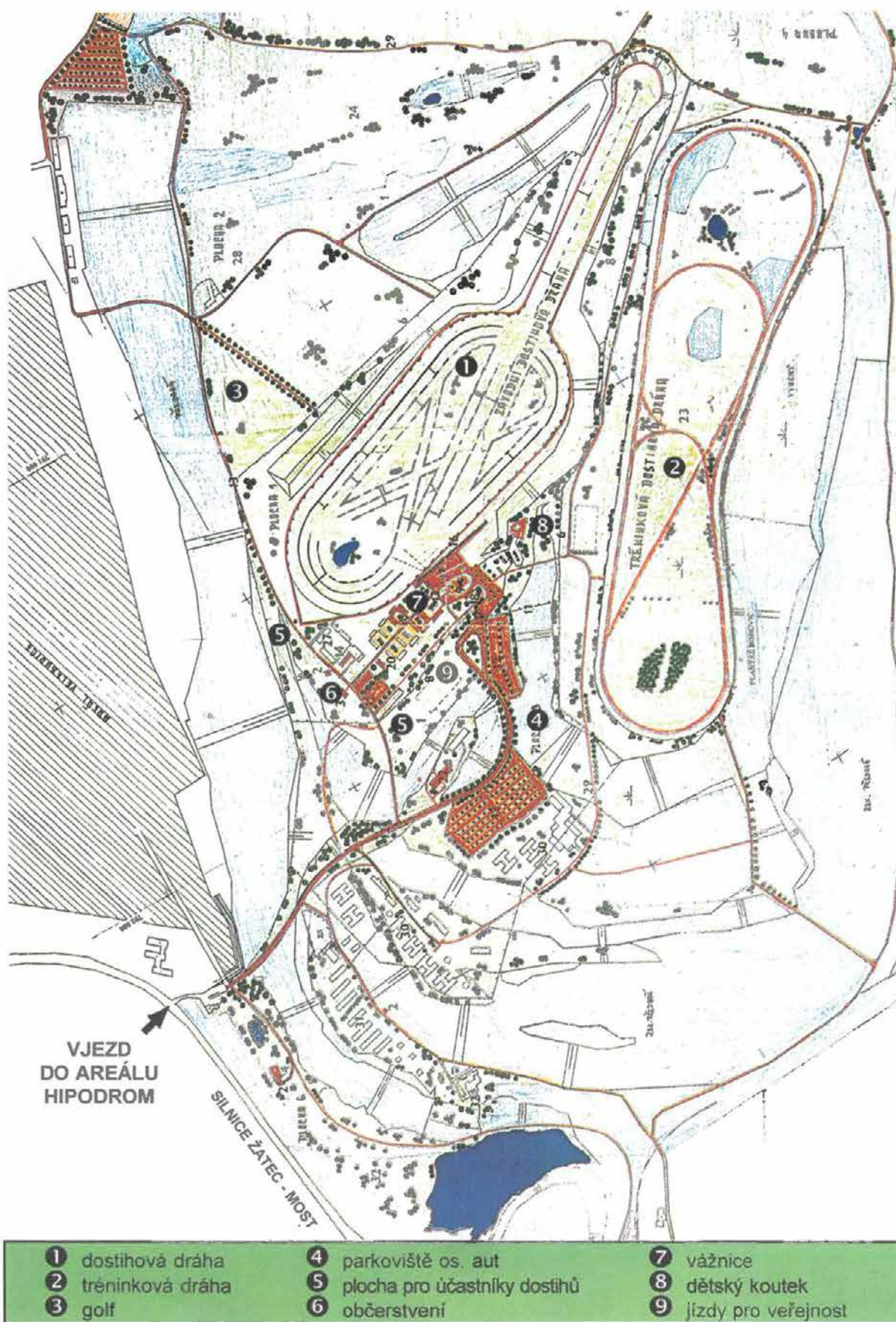
Tvorba následné krajiny prostřednictvím rekultivačního procesu, který je závěrečnou báňskou činností dle zákona č. 44/88 Sb. O ochraně a využití nerostného bohatství /horní zákon/ v platném znění, představuje navrácení funkce krajinného systému na plochy devastované důlní činností formou zemědělských pozemků a kultur, lesů, vodních ploch a toků, ale i území určených k rekreačním účelům.

Nová tvář Velebudické výsypky se postupně formovala rekultivačním procesem, který představoval práce technického a biologického charakteru. Tyto práce vycházely z kompozičních záměrů, funkčních vazeb území a tvarování terénu. Vlastní terénní úpravy vzniklého novotvaru a první zalesňovací práce v rámci rekultivací byly zahájeny na nejnižších etážích západních a severních svahů Velebudické výsypky již v roce 1965. Současně realizované využití Velebudické výsypky začalo být cíleně koncipováno DÚK (DVIL), s.p., až od roku 1973 se záměrem výstavby koňské dostihové dráhy na hlavní etáži. Tento záměr byl v roce 1975 potvrzen územní studií ONV Most. Z původního záměru vycházela i v roce 1986 Hydroprojektem Praha zpracovaná urbanistická studie, která již řešila úpravy formou komplexní výstavby pod názvem „Rekultivační park Velebudice“. Studie řešila celou Velebudickou výsypku jako architektonický celek, který odpovídá příměstskému rekreačnímu zázemí města Mostu s dominantním umístěním závodní dostihové dráhy. Způsob zakládání a tvarování výsypky zde již v průběhu báňské činnosti plně respektoval její budoucí využití. Na základě stabilitních posudků byla plocha rozčleněna do pěti ploch s možností umístění hospodářského, rekreačního a sportovního zázemí. Projekční tvorba rekultivované krajiny v této oblasti byla řešena se záměrem ekologické vyváženosti, zdravotně technické nezávadnosti, efektivní a potenciální produkce schopnosti, estetické působivosti a rekreační účinnosti (obr. 2).

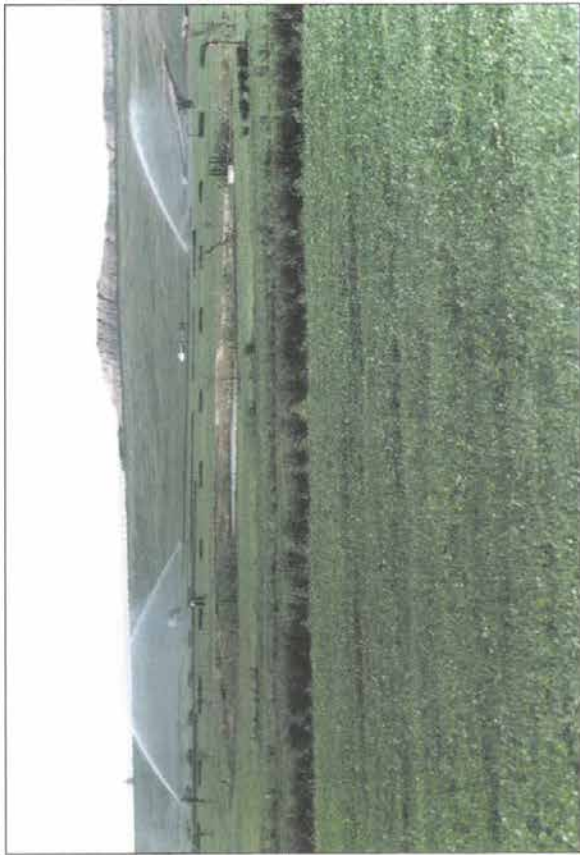
Na lesnickou rekultivaci na nejnižších etážích v západní části Velebudické výsypky navázal v roce 1984 proces rozsáhlých technických úprav, hydrotechnických a hydromelioračních opatření, jejichž smyslem byla stabilizace a optimalizace vodních

Obr. 1 Panorama mostecké krajiny z vrchu Hněvín - Josef Machleid 1930 - 1936

Obr. 2 Rekultivační park Velebudice

Obr. 3

Obr. 4

Obr. 6

poměrů v pedosféře. Výsledkem jsou nejen stabilizační a záchytné vodní nádrže, ale také soustava odvodňovacích a závlahových systémů s dvoupásmovou čerpací stanicí závlahových vod. Speciálním způsobem je zde řešena plocha dostihového závodiště. Drenážním systémem a složením povrchové vrstvy závodní plochy v několika specifických vrstvách je zajištěna rychlá funkčnost odvodnění a vyšší biologický potenciál nově vytvořeného území (obr. 3).

Další důležitou funkci zde plní komunikační systém z hlediska propojení jednotlivých provozních ploch s cílem zpřístupnění rekultivovaných pozemků, ale také s výhledem trvalého využití tohoto systému pro konečný záměr rekultivace. Hustota a struktura těchto komunikací je volena se zřetelem k charakteru území. Jsou to zejména komunikace pro pěší, hospodárnice /provozní komunikace/, ale i příjezdové komunikace navazující na stávající dopravní systém veřejné sítě v prostoru obce Velebudice a Čepirohy.

Zemědělská rekultivace zejména v oblastech severovýchodní části Velebudické výsypky, kde jsou vytvořeny vazby na stávající plochy pro zemědělské obhospodařování, byla řešena v rozsahu terénních úprav celého území s navázkou ornice, zúrodnitelných zemin a substrátů. Součástí vylepšení půdních poměrů stanoviště je základní půdní meliorace /orba, hnojení, vápnění aj./, kterou jsou zlepšovány mechanické, fyzikální, fyzikálně chemické a biologické podmínky pro efektivní průběh půdotvorných procesů. Klasická zemědělská rekultivace byla prováděna v agrotechnické alternativě s překrytím 0,3 - 0,4 m ornice s pěstební péčí osmiletou pro zakládání orných půd, a s 3 - 5 letou pěstební péčí pro zakládání pastvin a luk zejména v oblasti lokalit s krajinnotvornou funkcí. Při zahájení rekultivace je aplikováno organické hnojení. Při seti kultur oproti původním rostlým půdám je na rekultivacích aplikován o 30 % zvýšený výsev. Základ osevního postupu tvoří víceleté pícniny a jetelotravní směsi, které mají nezastupitelnou úlohu při tvorbě a zvyšování půdní úrodnosti. Střídání plodin je základním předpokladem k efektivnějšímu využití živin, k aktivnímu ovlivňování půdy rozdílným kořenovým systémem, který mechanicky a biochemicky omezuje výskyt jednotlivých skupin plevelů, chorob a škůdců (obr. 4).

Biotechnická etapa navazujících lesnických rekultivací od konce 80tých let se zakládáním funkční a rekreační zeleně byla realizována vhodnou úpravou pedologických poměrů před výsadbou, vhodným výběrem dřevin ve vztahu k stanovišti, zalesňováním a zejména péčí o založené porosty a jejich výchovu, která představuje období 10 - 12 let. Skladba dřevin schopných přizpůsobovat se atypickým podmínkám devastovaných území s významem melioračním, pomocným a cílovým je aplikována převážně ve skladbě sortimentu dřevin javor, jasan, lípa, dub, olše, topol, modřín, borovice. Péče o založené lesní kultury v prvních letech po výsadbě spočívá zejména v kypření, likvidaci konkurenční buřeny, ochraně před zvěří a škodlivým hmyzem, ale i vylepšování kultur ve zvýšeném rozsahu opět až 30% včetně jejich přihnojování. Od pátého roku je aplikována výchova rekultivačních kultur s prováděním řezů nežádoucích výhonů a odstraněním nežádoucích jedinců a konkurenčních dřevin.

Zemědělské a lesnické rekultivace na Velebudické výsypce, která je novým krajinnotvorným prvkem, jsou citlivě vyváženy s rekultivací charakteru ostatních a parkových ploch, tj. funkční a rekreační zelení. Strategie obnovy ekosystémů vložená do této oblasti procesem rekultivace je založena na využití znalostí místních podmínek, a na zvolené koncepci rekultivačního procesu, který předurčil budoucí krajině její nový ráz ve všech oblastech spojených s rozvojem krajiny. Rozsáhlá rekultivace Velebudické výsypky, která je prakticky před dokončením, je logickým dotvořením příměstské

zeleně navazující na již rekultivované okolní prostory bývalých lomů Hrabák a Benedikt, které jsou již v současné době významnou součástí příměstské zeleně města Mostu.

Dominantní postavení však získala v oblasti Velebudické výsypky plocha dostihového závodiště o rozloze 82 ha. Na závodní dostihové dráze s travnatým povrchem, živými ploty překážek, s výsadbou okrasné zeleně a zatravněnými tribunami pro 40 000 diváků, probíhala v rámci rekultivačních prací pěstební péče od roku 1990. Současně bylo realizováno základní komunikační propojení, základní inženýrské sítě pro možnost dotvoření areálu provozními a sociálními stavbami investičního charakteru na plochách určených projektem k zastavění. Rekultivační práce na této ploše byly ukončeny v roce 1998 (obr. 5).

Obr. 5 – Parametry dostihové dráhy

Záměr vytvoření jezdeckého sportoviště s mezinárodními parametry se splnil. Dostihová dráha délky 1800 m umožňuje uskutečnění všech druhů cvalových rovinných dostihů, dostihů přes proutěné překážky a dostihy překážkové /steeplechace/. Jako jediná v české republice má přímou dráhu délky 1200 m. Veřejnosti byla poprvé celá dostihová dráha představena 13. září 1997. Prezentační den s oficiálním uvedením dostihového areálu do provozu se stal úvodním historickým okamžikem tohoto unikátního díla. Od tohoto dne se ji dva roky vrací společensko sportovními událostmi dostihových dnů život na Velebudickou výsypku. Nová tvář veřejnosti je představena, ale výstavba neskončila. Nadále je prováděno vylepšování technického zázemí, aby se dostihové závodistiště přiblížilo zařazení do kategorie „A“. Byly dostavěny letní stáje pro koně, sedliště, paddock, tribuna k sezení, zařazen sázkový program. Uvažuje se s vybudováním zoo koutku pro lesní zvěř, který bude umístěn při vstupu do prostoru areálu hipodromu Velebudické výsypky. Rekreační a sportovní zážitky jsou každým rokem zlepšovány dovýstavbou tohoto areálu z pozice akciové společnosti Hipodrom a.s., která je provozovatelem tohoto areálu (obr. 6).

A co nového připraví ve zbývající části Velebudické výsypky pokračující rekultivační proces. Rozpracována je na hipodromu navazující plocha o rozloze cca 152 ha s parkovou a lesní výsadbou včetně komunikačního propojení. Plocha je koncipována pro možnost vybudování golfového areálu s 18ti golfovými drahami. Rekultivační práce biologického a technického charakteru jsou realizovány tak, aby po ukončení pěstební péče mohl nastoupit provozovatel areálu se záměrem dotvoření golfového sportoviště dle stavebního zákona. Velké prostorové možnosti zde umožní vytvoření rozsáhlého areálu s mezinárodními parametry. Realizací tohoto záměru tak přibude mostecku další zajímavé území jehož základ je v hornické činnosti.

Závěrem lze konstatovat že, základní smysl rekultivačního procesu byl v oblasti Velebudické výsypky pojat Mosteckou uhelnou společností jako tvorba krajiny, která je po provedené rekultivaci vhodným, vyváženým a z hlediska rekreace hodnotným životním prostředím. Území s novým krajinným útvarem, s pozměněným reliéfem, s utvářením nových krajinných složek a s dominantou závodní dostihové dráhy jako sportovně rekreačního zázemí pro město Most, se tak stalo vkladem báňské společnosti pro nastupující generace s možností vytváření nových vazeb v ekologické i sociálně ekonomické sféře.

Eliminace všech negativních faktorů, způsobených devastacími vlivy báňské činnosti, byla v oblasti elevace Velebudické výsypky provedena způsobem, který zajistil vznik ekologicky hodnotného území začleněného do okolní krajiny způsobem, vyznačujícím se žádoucími estetickými parametry. Obohacením území o krajinný funkční celek, který se stává přírodní součástí mostecké krajiny dokládá MUS, a.s., reálnost záměrů v oblasti zahlazování následků důlní činnosti.

Báňská činnost na Velebudické výsypce sice přetvořila původní krajinné prostředí, ale její závěrečná etapa zároveň prokázala, že kvalitní zahlazení těžební činnosti je reálným fenoménem respektujícím nejen požadavky dané zákonnými normami, ale řešícím i požadavky životního stylu nastupujícího nového století způsobem a rozsahem, který překonává možnosti urbanistických záměrů v původním krajinném systému.